

DE BETEKENIS VAN DE VELDNAAM "EUSEL" TE GEMERT

door Drs. H.J.M. Thiadens

In zijn artikel: "De Rips en de Beek" maakt Ad Otten ons attent op de vermelding in 1508 van "een eusel ontrent Molenbroeck aen die Roysp" (1).

Eusel is hetzelfde als eeusel hetgeen een afleiding is met het achtervoegsel -sel van eeuwen=voederen. De veldnamen eusel en eeusel hebben betrekking op weilanden waar sterke vochtveranderingen op korte afstand in de bovengrond optreden. Hiertoe behoren ook de namen op wijst. Ik denk hierbij onder andere aan Hoge Wijst tussen Heesch en Nistelrode en de graslanden tussen Uden en Rakt, bij de samenvloeiing van de Aa met de Bakelse Aa, bij de Kaweize Loop waar de Peelrandbreuk deze kruist en langs de Euwselse Loop ten Zuidoosten van Heusden, welke eeusels worden genoemd.

Geologische breuken en flexuren gaan vaak samen met het optreden van natte of vochtige gronden op de hoge schol en drogere gronden op de lage schol als gevolg van het verschil in grondwaterstand. Zo vinden we bijv. een drinkput op de rand van de hoge schol bij het breukvlak van de Peelrandbreuk noordelijk van Bakel (Esphoeve). Door de bewegingen van de schollen werden klei- en leemlaagjes voor zover aanwezig in het profiel langs het breukvlak omgebogen en versmeerd, waardoor er een slecht doorlatende verticale laag ontstond. Het grondwater op de hoge schol wordt hierdoor opgestuwd en kan moeilijk naar de lager gelegen trede stromen.

Hoewel door Zonneveld en Wiggers de Peelrandbreuk onder Gemert wordt verondersteld, is deze door de geringe vervallen in het grondwater niet goed aanwijsbaar. Wel hebben de kleine beekjes aldaar een zigzaggend verloop. Zie bijv. de "waterlopen" Rips en Beek getekend naar de kadasterverzamelkaart van 1818 voorkomend in bovengenoemd artikel van Ad Otten.

In het artikel van J. Bon (1972) worden heel wat geologische breuken of vermoedelijke breuken aangegeven (2). Zo ook westelijk en oostelijk van Gemert. Een gebiedje met wijstverschijnselen vindt men o.a. noordelijk van De Mortel langs de westelijke oever van de Beek (=kasteel-Rips) en zuidelijk van Esdonk.

De naam Eusel omtrent het Molenbroek te Gemert aan de Rips duidt dus waarschijnlijk tevens op de nabijheid van een geologische breuk. De Beek (kasteel-Rips) gaat na de passage van de Holen Weg (=Rooienhoefsedijk) van richting veranderen evenals de Rips omtrent het Molenbroek. Tussen de Mortelse kapel en de Holen Weg heeft de Beek dezelfde richting als de Rips stroomopwaarts van het Molenbroek en de geologische breuken of flexuren in dit gebied. Het komt wel meer voor, dat beken breukranden bijna loodrecht passeren om daarna op geringe afstand, bijna evenwijdig aan de breuken verder te lopen alvorens opnieuw om te buigen en van een volgende rand af te stromen. Zo ontstaat een zigzaggend verloop zo kenmerkend voor de gehele westflank van de Peelhorst.

Ad Otten wijst erop, dat de (Haageik)Rips een waterrijke stroom was in het verleden, waarop nog in de 16e eeuw een watermolen werkte (dat: "de moller nae half meert geen water mag scutten aen die watermolen op dat Molenbroeck")(3). De waterrijkdom kan dus mijns inziens samenhangen met het opgestuwde water op een hogere schol tegen een versmeerd breukrandje omtrent eusel bij het Molenbroek.

Kortom de veldnaam Eusel of Eeuwsel kunnen we in dit breukengebied gebruiken om geologische verstoringen op het spoor te komen. Natuurlijk duidt niet iedere eusel- of eeuwselnaam hierop. Immers een plaatselijk hoger liggend leemlaagje geeft ook op korte afstand een verschil in de grondwaterstand. Boringen blijven dan ook noodzakelijk om een vermoedelijke breuk aan te tonen.

NOTEN :

1. Ad Otten, De Rips en de Beek, Gemerts Heem Jrg.22, 1980,4, p.115.
2. J.Bon, Hydrologische veldkenmerken langs de westflank van de Peelhorst, Geografisch Tijdschrift, nov.1972,p.415.
3. Ad Otten, De Rips en de Beek, Gemerts Heem Jrg.22,1980,4, p.110.

